

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА НА ГУЦУЛЬЩИНІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПЕРША ТРЕТИНА ХХ СТОЛІТТЯ)

Ще з давніх часів мистецтво Гуцульщини вабило до себе своїх шанувальників. Як стверджувала Марія Омельченко, “наш народ витворив свій український промисел, своє народнє мистецтво, які в характері творчості, в деталях форми і візерунка, в сполучуваннях барв відрізняються від промислу й мистецтва інших народів” [12, с.73]. На сьогоднішній день окремими дослідженнями у галузі мистецької освіти на Гуцульщині займалися вчені: М.Станкевич, О.Соломченко, П.Арсенич, Г.Білавич, Б.Савчук, М.Гнатюк, В.Грабовецький, О.Нога, Р.Шмагало [1-5], [14-16]. Проте комплексне вивчення художньої освіти на Гуцульщині відсутнє. Завдання статті – дослідити процес становлення та розвитку мистецької освіти на Гуцульщині кінця ХІХ – першій третині ХХ століття.

Народне мистецтво на Гуцульщині було зумовлене самим її територіальним розміщенням. Так, вічнозелені ліси надихали митців на створення високохудожніх виробів із дерева, що спонукало до розвитку деревообробництва. Розведення домашньої худоби спричинило розвиток ткацтва, килимарства, виготовлення виробів зі шкіри. Розвиток гончарства був зумовлений необхідністю виготовлення предметів повсякденного вжитку з глини. “Селянин... намагався... потрібні речі у домашнім господарстві витворити власноручно, з власних сирівців, а помагала йому при цьому хіба найближча родина. Сюди належать вироби з дерева, глини, льону, вовни” [9, с.5].

Слід зауважити, що на початку ХХ століття розгорнулася дискусія щодо народних промислів. До народного промислу відносили “...кустарний (халупничий) промисел, народний і домашній” [9, с.5]. Всі вони “...безпосередньо зв’язані з народом, його традиціями, смаком, місцевими потребами та є джерелом прожитку великої кількості селянського населення. Тоді, коли ремесло своє поширення, світлі періоди... існування та упадок завдячує... містові, то народний, домашній і кустарний промисел – це винахід села та усе він був пов’язаний з народом, землею” [9, с.5]. Отже, можемо зробити висновок: “Народний промисел – це передовсім заняття сільського населення” [9, с.5]. Більш розповсюдженим на селі вважалося сільське ремесло та домашній промисел – як стале заняття та джерело прожитку багатьох селян, міщан, інтелігенції.

На Гуцульщині високого рівня розвитку набув “промисел домашній” та художній. У зв’язку з цим виникла необхідність у створенні осередків, де б навчали особливостям домашнього промислу, не применшуючи значення його основних

рис "...з метою творити не лиш ужиткові предмети, але й рівночасно дбати про їх мистецький рівень" [13, с.3]. Важливо було навчати у таких осередках мистецтва, що зобов'язувало знання етики, моралі традиційно народного ставлення до праці.

Іще на початку XX століття чітко постало питання: "Де кінчиться ремесло і коли починається мистецтво, чи є між ними границі, чи лише малярство, різьба, архітектура, музика та література це мистецтво, а всі інші вироби з металу, дерева, глини, шкіри і т. п. це твори ремесла?" [13, с.5]. Проте "...нема мистецтва без знання ремесла" [13, с.5]. У зв'язку з цим постало серйозне завдання: зберегти уже складені протягом століть традиції та розвинути нашу творчість, створивши "наш питомий стиль" через створення системи художньої освіти краю [13, с.5]. Невпинне зростання ролі науки, техніки, культури поставило завдання підготовки фахівців у галузі художньо-ремісничої справи. У зв'язку з цим почали зароджуватися навчальні заклади з художньої освіти на Гуцульщині.

На Гуцульщині розвивалася так звана "наука промислова удосконалююча", спрямована на підготовку спеціалістів із різних галузей промислу. Організовували та керувала діяльністю цих шкіл Краєва Комісія справ промислових, яка була дорадчим органом Краєвого Відділу у справах промислу [16, с.25].

Відомо, що заходами Українського педагогічного товариства засновуються промислові школи у Коломиї та Станіславі з метою "...розвивати промисли серед українців за допомогою фахових шкіл, плекати серед молодих людей хист до ремісництва" [3, с.128]. Так, під керівництвом Українського педагогічного товариства були засновані килимарсько-столярські курси у Косові, які організовувала Спілка "Гуцульське мистецтво". Завдяки керівникам курсів п. Михайлові Кириленку (килимарський відділ) та п. Миколі Гулейчуку (столярський відділ) навчання проходило в обладнаних майстернях, а продукція, що тут виготовлялася, була відмінної якості та мала численних замовників [3, с.133]. Головними чинниками у виборі місця для організації шкіл були осередки і давніми традиціями промислів, наявність сировини та ринків збуту, а також можливість надати роботу значній частині населення.

Відомо, що Краєва Комісія справ промислових у Львові визначила принципи організації та діяльності різних категорій промислових шкіл. Так, до першої групи належали фахові школи для окремих галузей промислу, що були засновані з ініціативи приватних осіб, корпорацій, міністерств торгівлі чи освіти. Серед інших шкіл сюди відносилися Гончарська школа у м. Коломиї. Другу групу становили школи промислові ("паньствова") суспільні або вищі школи майстрів. До третьої групи належали школи вечірні та недільні, які поділялися на фахові й загальні. Відомо, що до структури промислової освіти відносилися приватні промислові школи, які субвенціювалися урядом. Відмінність між категоріями шкіл була у різних вимогах до вступників, рівні підготовки та термінах навчання [16, с.27].

На Гуцульщині будівлі і меблі, посуд і начиння, знаряддя праці та інші предмети домашнього вжитку виготовляли з дерева теслярською, столярною і бондарною техніками, оздоблюючи їх профілюванням, різьбленням та випалюванням. На початку XX століття декорували іконостаси, свічники ажурним та круглим різьбленням, а ікони, скрині, токарний та бондарний посуд – жолобкуватим контурним різьбленням. Заслужовують на увагу вироби побутового призначення – барильця, рахви, близнюки та ін., що прикрашалися випалюванням, різьбленням та інкрустацією. Відомо, що із дерева виготовляли музичні інструменти. Денцівки, флорари і жоломіги декорували випалюванням традиційних геометричних мотивів. Мистецько виконаними були предмети упряжі та іграшки, які мали багатofункціональне значення (пізнання, виховання, розвага).

Кожне гуцульське село славалося своїми майстрами з художньої обробки дерева. Власне, наприкінці XIX століття формується нова художня система гуцульського деревообробництва, що відрізнялася від уже складеної раніше. Тут виділялися школи різьби Ю.Шкрібляка, М.Мегединюка, В.Девдюка. На Гуцульщині було поширене плоске “сухе” різьблення, запроваджене Юрієм Шкрібляком. Виникають та засвоюються нові техніки: інкрустація, полірування [15]. Відомо, що кожен елемент у зображенні майстри вирізьблювали іншим інструментом. Як різновид плоского різьблення виникло геометричне різьблення на тонованому тлі з наступним розфарбовуванням різьблених мотивів. Такий різновид різьби виник у кінці XIX – на початку XX ст. у Станіславі та Коломії [15]. Але про справжню школу гуцульського деревообробництва можна говорити з появою династії Шкрібляків: Юрія, Василя, Миколи і Федора (батько з синами), що проживала у с. Яворів Косівського району [14].

Ю.І.Шкрібляк (1822-1885) вважається засновником сучасної школи гуцульського деревообробництва. Перші навики у виготовленні виробів із дерева набув у свого батька-бондаря. Самостійно опанував токарство, різьблення та випалювання. Ю.Шкрібляк виробив свій неповторний стиль: “...гладку поверхню геометричних мотивів орнаменту на тарілках, баклагах, коробках, пляшках... поєднував з “ільчастим письмом”, домагаючись фактурного контрасту, і тим самим значно посилював декоративну виразність” [1, с.186]. Оригінально вирішував Ю.Шкрібляк композицію виробів: використовував поділ декоративної площини на менші поля, де чітко розташовував орнаментальні мотиви. Відомо, що свої твори він експонував на господарсько-промислових виставках у Відні (1872), Львові (1877), Трієсті (1878), Станіславі (1879), Коломії (1880) і неодноразово був відзначений грошовими преміями та медалями [1, с.186].

Кожен із синів Ю.Шкрібляка, продовжуючи справу батька, доповнював школу мистецької різьби по-своєму. Так, Василь Шкрібляк (1856-1928) візи

окремих елементів робив більш поглибленими. Микола Шкрібляк (1858-1920) запровадив “січене різьблення”: ще глибші нарізки, тло знаходиться вище орнаменту. М.Ю.Шкрібляк часто використовував інкрустацію різнокольоровим деревом, бісером.

У школу гуцульського деревообробництва вагомий внесок зробили різьбярі Марко Мегеденюк (1842-1912) із с. Річки та Василь Девдюк (1873-1951) з Косова. Вони розпочали колористичне декорування виробів. Так, М.Мегединюк оздоблював свої вироби геометричним орнаментом з різнокольорового фарфорового бісеру – “пацьорок”, а мотиви його декору часто були співзвучні з місцевою вишивкою. Деякі свої твори майстер декорував чорним рогом та мосяжним дротиком. В.Девдюк запровадив оздоблення винятково інкрустацією різнокольоровим деревом, бісером, металом і перламутром, а завершував усе поліруванням. Відомо, що В.Девдюк у 1905-1918 рр. працював викладачем металевої орнаментики та інкрустації у Вижницькій школі.

Традиції плоскої різьби вдосконалювали народні майстри Петро Гондурак у Яворові, Василь Якіб'юк у Криворівні, Іван Семенюк та Іван Лугув'як у Печеніжині, Федір Дручків у Брусторові, Микола та Михайло Медвідчуки та ін. [1, с.18].

Іван Семенюк (1870-1951) – уродженець с. Печеніжин Коломийського району, не тільки займався різьбою та токарною справою, а надавав великого значення розвитку художньої освіти на Гуцульщині. Відомо, що він займався організацією Школи деревного промислу у Коломії, де працював викладачем різьби. Також навчав різьбярського мистецтва молодь у Кам'янці-Струмилові. З 1917 року народний майстер жив і працював у Печеніжині. За своє життя створив багато унікальних виробів: скриньки, таші, рамки, які надалі прикрашав плоским різьбленням та інкрустацією з дерева і бісеру. Це свідчило про наслідування традицій школи гуцульського деревообробництва, започаткованої Ю.Шкрібляком та М.Мегединюком.

Традиції школи гуцульської різьби продовжили Микола Медвідчук (1886-1946) із с. Снідавка Косівського району та його син Михайло (1912 р. н., с. Річка). М.Медвідчук виготовляв не тільки декоративні вироби, а й предмети домашнього вжитку та сідла – тарниці, які декорував різьбленням та випалюванням. Був відомий як неперевершений майстер музичних інструментів: цимбалів, скрипок, бубон, оздоблених різьбою. Його син, Михайло, виготовляв не тільки різьблені речі, а й широко застосовував у своїх виробках випалювання. Також виготовляв альбомні обкладинки зі шкіри, оздоблені металевими прикрасами. Працював над вдосконаленням різьбярських інструментів, барвників.

З наведеного вище можемо стверджувати, що в кінці XIX – першій третині XX століття на Гуцульщині була сформована народна школа з художньої

обробки деревини, шкіри. Проте професійного навчання ще не було. У зв'язку з цим виникла необхідність відкриття професійних навчальних закладів.

Розвиткові художньої освіти на Гуцульщині сприяло заснування 1884 р. у м. Станіславі Краєвої професійної школи столярства і токарства, а також створення 1887 р. у Коломиї Школи деревного промислу. Відомо, що професійного столярства, сницарства та токарства навчала Станіславська Краєва професійна школа столярства і токарства, а у Коломийській професійній школі деревного промислу молодь засвоювала науку виготовлення меблів, стилізованих під народні, а також дрібні вироби, оздоблені різьбленням та інкрустацією, орієнтовані здебільшого на міське населення.

Розвиткові нових тенденцій художньої обробки дерева на Гуцульщині сприяла Краєва школа різьбярства у Вижниці (1905-1918), де було у згаданий період підготовлено понад сто спеціалістів [15]. Вона була заснована як школа різьбярства та металевої кераміки, у якій згодом працювали народні майстри В.Шкрібляк, В.Девдюк та ін. [2, с.402].

У Станіславській Краєвій професійній школі столярства та токарства навчання тривало три роки. Система навчання складалася з опанування теоретичних та практичних наук. В основу навчання були покладені принципи науковості, доступності [19]. Теоретична наука у згаданій школі сприяла всебічному розвитку учнів і складалася з таких предметів: релігія (1 год. на тиждень); польська (2 год.) та німецька (1 год) мови; рахунки (2 год.); вільноручні рисунки. Найбільше програмового часу відводилося на виконання практичних робіт (40 год.).

Заняття у школі проходили завжди за чітким розкладом і відбувалися з 8 до 12 години ранку та після обіду, з 14 до 18 години [19]. За кожним учнем було закріплено його робоче місце: столярський, токарський чи сницарський верстат; шафка з інструментами; рисувальний стіл у великому рисувальному кабінеті.

Перший рік навчання розпочинали від методичного ознайомлення з інструментами: пилки, долота, свердла та ін., а також навчали різним способам обробки деревини. У процесі підготовки вивчалися технологічні особливості деревини краю, що застосовувалася у меблевому столярстві, різні варіанти використання деревини, вивчалися особливості клею, політури, байцування.

На другому році навчання у Станіславській Краєвій професійній школі столярства та токарства залучали учнів до виконання різних виробів із дерева та виготовлення мистецьких творів з м'якого дерева. Крім того, кожен учень досконало опановував токарну справу та вмів виточити для себе необхідні речі домашнього вжитку. Проте токарна справа на другому році навчання ще не становила окремого предмета. І тільки на третьому році навчання кожен вихованець школи самостійно виконував виріб за попередньо складеним ескізом. Прикра-

шали виріб орнаментальною різьбою за власною композицією. Столярськими роботами завідував професор Горещький, фахову науку проводив п. Січко і п. Хожемський (під керівництвом професорів Горещького та Рембача). Замовлень на шкільні вироби було настільки багато, що учні не встигали їх виконувати.

Навчання рисунків проходило протягом трьох років. Перший рік характеризувався посиленою підготовкою з рисунку. Спочатку (перші 2 місяці) на рисунок відводилось по 2 години на тиждень. Учні малювали з натури геометричні фігури, просторові геометричні та лінійні орнаменти. Рисунки виконувалися олівцем або пером. Рисувати починали з простих фігур: ліній, кіл, геометричних орнаментів. На кінець навчального року копіювали складні орнаменти.

Вже на другому та третьому роках навчання на рисунки відводилось по 6 годин на тиждень. Учні малювали плоскі орнаменти, а також групи предметів із перспективним скороченням. Малюнки виконували олівцем або фарбами. Геометричні рисунки доповнювали відомостями з проєкційного малювання. Вивчалася наука про стилі. З найважливішими класичними стилями знайомив вихованців школи професор Міхал Рембач.

Станіславська Краєва професійна школа столярства та токарства мали величезну популярність серед населення краю: спостерігався великий наплив бажаючих вступити до неї, деяким із них часто відмовляли у прийомі [19].

Заснування 1887 р. Коломийської державної школи деревного промислу мало великий вплив на розвиток художнього деревообробництва Гуцульщини. Спочатку вона працювала як школа-варстат (майстерня. – О.В.) при товаристві “Гуцульської Спілки промислової” в м. Коломії, активним членом якої був Василь Шкрібляк з Яворова. Відомо, що навчання у школі проводив Іван Семенюк з Печеніжина [4]. На перших порах у згаданому закладі навчальна програма була нестійкою, що пояснюється домінуванням над плоским (гуцульським) орнаментальним різьбярством академічного, об’ємного. Згодом, на базі Гуцульської Спілки в Коломії, створюється державна деревообробна школа. Викладацький склад школи прибув із Закопаного: Фредерік Калляй – директор (за фахом – архітектор), Фінгер – викладач рисунка, Гнатківський – веркмайстер з різьбярства та ін. [4]. Викладачами на відділах токарства, столярства та різьби працювали, як правило, місцеві майстри. У школі навчали виготовляти з деревни макети гуцульських хат, столярні з’єднання; різьбити гуцульські орнаменти та рельєфно-об’ємну скульптуру, одночасно займаючись копіюванням зразків академічних стилів. Особлива увага надавалася вивченню “гуцульсько-шкрібляківському стилю” [20, с.455].

Відомо, що 1900 р. на виставці у Парижі Коломийська державна школа деревного промислу отримала всесвітнє визнання за створення викладачами

та учнями кімнати у гуцульському стилі за проектом Ф.Калляя. Проте наступні виставки початку XX століття показали нехтування шкільною програмою гуцульсько-шкрібляківськими традиціями. Діяльність закладу, на превеликий жаль, була спрямована на копіювання класичних зразків.

З 1920-х рр. у результаті реорганізації навчання у Коломийській школі зосереджується увага на художньо-архітектурному напрямі. Навчально-виховна діяльність закладу спрямовувалася на всебічний розвиток спеціалістів деревообробного профілю. Тут поглиблено вивчали предмети, пов'язані з будівельною справою: фізика, статика, мірництво, основи будівництва дамб і мостів, конструювання, будівельна технологія. Надавалося великого значення вивченню предметів художньої грамоти: малюнок, перспектива, композиція, скульптура. Багато випускників Коломийської державної школи деревного промислу, здобувши міцні знання, продовжували своє навчання в європейських Академіях мистецтв [4].

Отже, підсумовуючи діяльність Станіславської Краєвої професійної школи столярства і токарства та Коломийської державної школи деревного промислу, можемо стверджувати, що на Гуцульщині в кінці XIX – першій третині XX століть було закладено професійну художню освіту у галузі деревообробництва. Навчання у цих закладах не тільки сприяло здобуттю фаху художника-ремісника, а й давало учням всебічний розвиток, що підтверджувалося кількістю предметів теоретичного напрямку. Це були школи, які дотримувалися “гуцульсько-шкрібляківського стилю”, спонукали до розвитку народного мистецтва та виготовлення якісних виробів – творів деревообробного мистецтва, які здобули слави на багатьох виставках.

Слід зауважити, що період кінця XIX – першої третини XX століття відзначався великим зацікавленням з боку професійних митців, інженерів, діячів культури житлом, побутом, народними ремеслами корінних мешканців українських Карпат. Так, на виставці 1894 р. у Львові (Павільйон руських товариств) І.Левинський, Ю.Захарієвич, В.Нагірний, В.Шухевич демонстрували приклади розвитку національного стилю в архітектурі Галичини, де набуває великої популярності так званий “народний стиль” – гуцульський стиль. Заслуговує на увагу і той факт, що на початку XX ст. відбувалося “...використання синтезу елементів різьби по дереву, вишивки, кераміки у творчості не тільки окремих митців, але й цілих професійних шкіл” [4, с.151]. Так, викладачі та учні Коломийської школи деревного промислу і Станіславської Краєвої професійної школи столярства і токарства виконували проекти та роботи в матеріалі, відтворюючи “стиль народний”. Гуцульський стиль на виставках характеризувався назвами: “спосіб гуцульський”, “стиль Шкрібляків”, “стиль люду руського”, “стиль коломийський”, “гуцульська сецесія” та ін. [4, с.151].

Відомо, що на Гуцульщині в кінці XIX – першій третині XX ст. розпочалося зародження фахової ткацької освіти. Про це свідчив той факт, що у Косові почав працювати Науковий ткацький верстат, де зусиллями місцевого Ткацького товариства утримувалася ткацька школа. Ще тоді Косів та його околиця налічувала 4000 ткацьких верстатів. Виникнення Наукового Ткацького верстата було зумовлене необхідністю навчити місцевих ткачів виготовляти орнаментальні тканини та створювати товари для продажу. Як підкреслював керівник Ткацького товариства у Косові п. Бурса Станіслав, “...школа навчає місцевих ткачів виготовляти орнаментальні тканини” [18, с.46-47]. Традиційно на Гуцульщині виготовляли тканини за народними мотивами давніми способами. Школа впроваджувала покращені верстати, з допомогою яких виготовлялися якісніші та дешевші вироби. Це, у свою чергу, сприяло місцевим жителям заробляти на проживання. Було розгорнуто навчання ткачів технології виготовлення орнаментальних тканин, оскільки на верстатах можна виконувати кращу та дешевшу роботу. Керівник закладу – п. Бурса Станіслав зазначав при цьому: “На продаж необхідно навчитися виготовляти найкращий товар, а це буде добре як для виробника, так і для покупця. Треба не загороджувати дорогу до заробітку” [18, с.46-47]. Відомо, що керівник закладу намагався виготовлену учнями продукцію представляти на виставках у Кракові з метою ознайомлення з ткацьким промислом краю [18, с.46-47].

Важливе значення для популяризації ткацтва мали промислові та сільськогосподарські виставки у Відні (1873), Тернополі (1887), Коломиї (1879), Львові (1894) [2, с.365].

Найбільш відомим ткацьким осередком була організована у Косові 1922 р. художньо-промислова Спілка “Гуцульське мистецтво”, де народні майстри ткали килими лише на основі гуцульських мотивів та відроджували давні рецепти фарбування вовни рослинними барвниками. Крім того, у Спілці було впроваджено горизонтальні ткацькі верстати з широким бедром для виробництва килимів та освоєно гребінкову техніку тkania. Відомо, що з 1930-х рр. до проектування килимів залучалися професійні художники, але зміст проектів часто носив модерністичний, надуманий характер. З 1930-х рр. ткацький промисел набув поширення в багатьох галицьких селах, насамперед на Гуцульщині.

Крім килимів, на Гуцульщині виготовляли полотно, вовняні тканини (зокрема, сукно). Особливими у виготовленні та орнаментизації були одягові тканини: запаски, пояси (“крайки”, “коланики”), перемітки (“обрус”). Своєрідними у виготовленні та колориті були бесагові тканини, рушники, наволочки, верети, ліжники.

Отже, можемо стверджувати, що в кінці XIX – першій третині XX ст. на Гуцульщині набуло поширення фахове навчання ткацтву через створення

системи Наукових Ткацьких верстатів та художньо-промислової Спілки “Гуцульське мистецтво”.

Гончарству, як і будь-якому іншому ремеслу на Гуцульщині, навчалися ще з раннього дитинства, вивчаючи основні правила та технологічні прийоми виготовлення ще з батьківської оселі. Відомо, що у XIX ст. провідними осередками гончарства стали Коломия, Косів, Пістинь, Кути. Косівську кераміку прославив на увесь світ народний майстер Олекса Бахматюк (1820-1882). Косівська школа кераміки була також представлена родиною Баранюків – Петра (1816-1880), Михайла (1834-1902), Йосипа (1863-1942), а також Гната Кошука (1860-1902), Михайла Білецького (1870-1942) та ін. [1, с.200].

О.Бахматюк створив свій унікальний стиль і технологію керамічного розпису святкового посуду та кахлів. У своїх орнаментальних композиціях зображував пишні багатопелюсткові квіти в оточенні зигзагоподібного ореолу, трикутного листя грон винограду, пташок на гілках, коней, кіз, оленів. Власне, таке зображення у кераміці дістало назву “бахмінщини”.

Пістинська школа гончарства була пов'язана з відомими родинами гончарів: Волошуків, Зондюків, Кошаків, Михалевичів, Тимчуків та ін. Згадана школа характеризувалася виготовленням мальованих мисок, тарелей, дзбанків тощо. Народний майстер П.Тимчук (1878-1924) доповнив арсенал школи оригінальними ліпними фігурами баранів, оленів, кіз із горщиками на спині – вазони для кімнатних рослин.

П.Кошак (1864-1940) після закінчення трирічної гончарної школи у м. Коломії відкрив власну майстерню у Пістині. Роботи його користувалися попитом у покупців і були гідно оцінені на виставках у Львові (1894), Косові (1904), Коломії (1912) [1, с.200].

Здобути професійну гончарну освіту на Гуцульщині можна було тільки у Коломийській гончарній школі (1876). Тут протягом десятиліть готували керамістів різного професійного рівня [10]. Своїми традиціями школа була оперта на гуцульську народну кераміку. У своїй художньо-промисловій діяльності згаданий навчальний заклад мав різні періоди розвитку. Проте найбільш вагомий період розпочався з 1886 р., коли школа переходить у відання Краєвого галицького уряду. Власне, під керівництвом В.Кріцінського розпочалося повільне відродження закладу. Виробам школи був притаманний фаховий підхід як у формі, так і у виборі орнаменту. Розпочалися технологічні пошуки: проводилися досліді з глинами зі Львова, Потелич, Олейова, Товстого, Бердичева та ін. місць, які змішували їх з коломийською глиною [11, с.25].

З 1890 р. Коломийську гончарну школу очолює Олександр Клімашевський. Це сприяло переходу шкільного виробництва до випуску високохудожніх творів, що виконувалися у багатій орнаментиці з використанням

гуцульських мотивів [11, с.25]. Високу оцінку виробам гуцульських гончарів дала Всесвітня виставка 1900 року у Парижі [11, с.25].

З метою популяризації народного мистецтва серед населення краю у часописі "Гуцульське слово" досліджуваного періоду піднімається питання необхідності якісної реклами виробів гуцульського народного промислу через "...розповсюдження ілюстрованих, гарно виданих каталогів, уряджування періодичних вистав по містах..." [17].

Справжнім святом народного мистецтва краю можна було назвати "Виставу домашнього промислу в Коломиї" (1912). Як зауважив дописувач до літературно-наукового тижневика "Неділя" Д.Лукиjanович, "...вистава показала нам, як розвинув ся досі полишений собі самому наш домашний промисел", "...що в нас є сила, є у нашого народа талант і хист, але нема в нас організації" [6, с.1]. На його думку, "Наш артистичний промисел... стоїть так високо, що наші найблизші сусіди можуть нам його позавидувати" [7, с.3]. На виставці була представлена велика колекція вишивок, килимів, писанок, керамічних виробів, гуцульської народної різьби, дитячі забавки, мосяжництво.

Відомо, що згадану виставку відвідало багато гостей з Буковини, насамперед учні Кіцманської гімназії, Вижницької різьбярської школи і приватної семінарії "Української школи" в Чернівцях. Характерною рисою виставки був її практично-навчальний напрям. "Хто був цікавий, як працюють наші гуцульські різьбарі, тому Никола Шкрібляк на очах таки різьбив і набивав кораликами яку лінійку або кружок, або скриночку... Теодора Гулей з Вишенки ткала полотна на варстаті..." [6, с.2].

"Світлою сторінкою в історії культурного розвитку Покуття і Гуцульщини" було названо в часописі "Гуцульське слово" відкриття українського народного музею "Гуцульщина ім. Й.Кобринського" в Коломиї (1934), один з відділів якого був повністю присвячений народному мистецтву краю [8].

Підсумовуючи вищенаведене можемо стверджувати, що в кінці ХІХ першій третині ХХ ст. на Гуцульщині відбулося становлення художньої освіти через створення професійних навчальних закладів, де не тільки готувалися нові кадри, а й випускалася продукція, що базувалася на стильових формах та гуцульській орнаментиці; організацію та проведення виставок народного мистецтва; відкриття національного Музею "Гуцульщина ім. Й.Кобринського" в Коломиї. Гуцульщину згаданого періоду слід вважати осередком художньої освіти та мистецтва. Необхідно глибоко вивчати спадщину минулого з метою вироблення єдиної програми у галузі художньої освіти в Україні.

О Волинська Мистецька освіта на Гуцульщині (кінець XIX – перша третина XX століття

2. Арсенич П.І., Базак М.І., Болгарович З.Є. та ін. Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження. – Київ: Наукова думка, 1987. – 471 с.
3. Білавиц Г., Савчук Б. Товариство “Рідна школа” (1881-1939 рр.) – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. – 207 с.
4. Гнатюк М.В. Гуцульський стиль в архітектурі, дизайні і різьбярському мистецтві Галичини // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. Випуск 1. – Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 170 с.
5. Грабовещкий В.В. Гуцульщина XIII – XIX століть. – Львів, 1982. – 151 с.
6. Лукіянович Д. Вистава домашнього промислу в Коломиї // Неділя. – Львів, 1912. – Р.ІІ. – Ч.37. – С.1-2.
7. Лукіянович Д. Вистава домашнього промислу в Коломиї // Неділя. – Львів, 1912. – Р.ІІ. – Ч.42. – С.3-5.
8. Музей “Гуцульщина” в Коломиї // Гуцульське слово. – Коломия, 1934. – Р.ІІ. – Ч.2-3. – С.2.
9. Народний промисел // Новітній ремісник. Фаховий орган українських ремісників. – Львів, 1939. – Ч.8 (11). – 5 с.
10. Нога О. П. Художньо-промислова кераміка Галичини кінця XIX – початку XX століть // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. – Львів, 1995. – 24 с.
11. Нога О., Шмагалю Р. Між сходом і заходом. Кераміка Галичини кінця XIX – початку XX ст. в контексті міжнародних зв’язків. – Львів: Логос, 1994. – 120 с.
12. Омельченко М. Український народний промисел // Альманах “Жіночої долі”. – Коломия. Жіноча доля, 1928. – 200 с.
13. Ремісництво давно й тепер // Новітній ремісник. Фаховий орган українських ремісників. – Львів, 1939. – Ч.8 (11). – С.3-5.
14. Соломченко О.Г. Народні таланти Прикарпаття. – К.: Мистецтво, 1969. – 157 с.
15. Станкевич М. Українське художнє дерево XVI – XX ст. – Львів, 2002. – 479 с.
16. Шмагалю Р. Досвід структуризації художньо-промислової освіти України // Мистецька школа в системі національної освіти України (За матеріалами Всеукраїнського семінару “Методологія викладання художніх дисциплін у системі безперервної освіти”). – Львів, 1999. – 206 с.
17. Як допомогти гуцулам? // Гуцульське слово. – Коломия, 1934. – Р.І. – Ч.2. – С.2.
18. Merunowicz T. Opieka kraju nad szkolnictwem przemyslowem w Galicyi. – Lwow, 1887. – 135 s.
19. Sprawozdanie zakładu Krajowej szkoły stolarskiej w Stanislawowie za rok szkolny 1903/1904. – Stanislawow, 1904. – 20 s.
20. Szkoła przemyslu drzewnego w Kolomyi // Tygodnik ilustrowany, 1901/1902. – №23. – S.454-455.

Olena Volynska

ART EDUCATION IN HUTSUL REGION OF UKRAINE

(The end of the XIXth - the early XXth centuries)

The author of the article has analysed the development and formation of applied art education in Hutsul Region of Ukraine

The significance of art dynasties in formation of educational art establishments is disclosed in the article.